

Dupa ocuparea Cehoslovaciei, Romania reprezenta, din punctul de vedere al guvernului francez, ultimul obstacol in calea triumfului imperialismului german si al cuceririi de catre Reich a resurselor Europei Centrale. In fata acestui pericol comun, Franta declara ca este gata sa acorde asistenta Romaniei in cazul in care aceasta devine obiectivul unei agresiuni din partea Germaniei.

La 18 martie 1939, Marea Britanie, de comun acord cu Franta, au decis sa consulte Grecia, Iugoslavia, Polonia, Romania, Turcia si U.R.S.S. privind o actiune comuna impotriva oricarui act de agresiune germana in Sud-Estul Europei. Guvernul roman a raspuns imediat initiativei anglo-franceze, subliniind ca este hotarat sa apere „hotarele si neatarnarea tarii” si ca facuse deja unele pregatiri militare pentru a nu fi surprins de evenimente. Incheierea unui pact de asistenta mutuala nu era considerata oportuna, in acel moment; in schimb, se aprecia ca atat pentru Romania, cat si pentru ambianta generala a politicii europene, era necesar ca „Marile Puteri occidentale, din propria lor initiativa, sa lase sa se stie, intr-o forma cat mai precisa, ca nu admit noi schimbari teritoriale in hotarele si tarile din Europa si ca sunt hotarate sa ne ajute cu toata puterea lor militara sa ne aparam granitele”.

In zilele de 21 si 22 martie 1939, la Londra, au avut loc convorbiri intre primii ministri si ministii de externe britanic si francez, pe tema dezbaterii situatiei internationale dupa ocuparea Cehoslovaciei si pericolul unei agresiuni naziste impotriva Romaniei si Poloniei. Ministrul de externe francez, Georges Bonnet, a ridicat problema obligatiilor Marii Britanii fata de cele doua tari, aratand ca, fara acestea, ele nu ar participa la un bloc antigerman. Ambasadorul Romaniei la Paris transmitea, la 22 martie, la Bucuresti, ca Franta va fi alaturi de Romania in caz de agresiune si ca guvernul francez va face demersurile necesare pentru a asigura Romaniei asistenta aliatilor si prietenilor Frantei.

La 23 martie 1939, s-a semnat acordul economic româno-german. Partea română spera că Germania va deveni, pe lângă un partener economic important, garantul integrității sale teritoriale. Aceasta nu a însemnat însă abandonarea relațiilor de alianță tradiționale cu Franța și Marea Britanie.

Ministrul roman in capitala Marii Britanii, transmitea, la 24 martie, ca la Foreign Office se discuta despre elaborarea unei declaratii comune intre Anglia, Franta, Rusia si Polonia, prevazand asistenta mutuala si garantarea statutului frontierelor in Europa, la care ar fi

invitate sa adere si statele Intelegerii Balcanice. Polonia nu va accepta propunerea de asociere la un pact al celor trei mari puteri, pe motiv ca nu sunt prevazute clauze militare precise.

La 31 martie 1939, Franta a semnat un acord economic cu Romania, in aceeasi zi guvernele britanic si francez si-au facut cunoscuta intentia de a consolida siguranta Romaniei si Poloniei, oferindule garantii, dar conditionand acordare ajutorului de extindere a tratatului de alianta romano-polon si respectiv, de ralierea Greciei si Turciei la cauza comuna. Tot in aceeasi zi, Franta si Marea Britanie acordasera garantii Poloniei, angajanduse sa-i furnizeze „tot ajutorul ce le va sta in putere, in cazul in care un atac i-ar primejdui existenta, iar guvernul polonez va considera vital sa reziste”.

In cursul zilei de 31 martie, Grigore Gafencu i-a primit, pe ministrii Marii Britanii si Frantei de la Bucuresti, in audienta. Acestia fusesera mandatasi sa faca Romaniei propuneri privind conditiile de sustinere a Romaniei si Poloniei: „a) Sa fie informate si tinute la curent cu dezvoltarea tuturor imprejurarilor amenintatoare; b)Ca Polonia sa garanteze asistenta ei Romaniei si ca Romania sa fie gata sa ajute Polonia in orice caz de agresiune; c)Consolidarea in acest fel a pozitiilor polono-romane ar inlesni ralierea Greciei si a Turciei la cauza comuna”. A doua zi guvernul de la Bucuresti, prin Grigore Gafencu, a inmanat reprezentantilor Frantei si Marii Britanii raspunsul la propunerile din partea acestora exprimandu-si acordul de principiu, preconizand insa o modificare: sa se extinda valabilitatea actului si in ceea ce priveste actiunile agresive ale Ungariei si Bulgariei si sa nu justifice o riposta germana impotriva Romaniei.

Convorbirile polono-ingleze de la Londra di 4 si 5 aprilie aratau ca extinderea aliantei romano-polone nu face parte din planul politicii externe a Poloniei, pentru a nu provoca Germania. Marea Britanie a acceptat sa modifice garantia temporara data Poloniei, intr-un acord de asistenta mutuala permanent si reciproc, semnat la 6 aprilie 1939, in cazul unei eventuale amenintari, directa sau indirecta, la adresa independentei oricareia dintre parti.

La 4 aprilie ambasadorul roman la Paris , Gheorghe Tatarescu, comunica, in urma discutiei avute cu ministrul francez, ca: „1)Guvernul francez si al Marii Britanii sunt hotarate sa asiste cu toate fortele Romania in caz de agresiune a Germaniei,sau a presupusilor ei dusmani, facand cunoscuta aceasta atitudine la timp. Aceasta asistenta, pentru a fi eficace, reclama colaborarea Poloniei, vom fi sesizati formal din partea guvernelor Frantei si Marii Britanii, in vederea largirii pactului nostru cu Polonia, care n-ar avea inconvenientele pactelor noi de asistenta asupra carora am staruit in ultimele noastre discutii. 2) Guvernul francez

impartaseste punctul de vedere al guvernului roman si socoteste ca declaratiile ce se vor face vor trebui sa prevada asistenta impotriva tuturor agresorilor. 3) Asistenta generala militara si economica. Cea economica ar incepe imediat, potrivit unui program elaborat in comun. Cea militara ar fi precedata de o reexaminare a situatiei armamentului nostru si concomitent cu acesta de elaborare a unei conventii militare tehnice”.

Ministrul roman, Raoul V. Bossy, confirma, printr-o telegrama trimisa de la Budapesta, inceperea unei campanii de presa violenta care sustine revendicarile revizioniste ungare si bulgare fata de Romania. Aceasta campanie are ca scop impiedicarea guvernului englez de a lua obligatii cu privire la integritatea teritoriala a Romaniei.

La 7 aprilie Gheorghe Tatarescu, ambasadorul Romaniei, transmite de la Paris: „Guvernul englez a cerut functionarea pactului si in cazul unei agresiuni impotriva Belgiei, Olandei, Elvetiei, Romaniei si Iugoslaviei. Pentru statele occidentale, Beck si-a rezervat raspunsul pentru azi. Pentru Romania, in asistenta careia guvernul englez a staruit cu putere, cerand transformarea pactului polono-roman existent, raspunsul a fost pana aseara nehotarat, Beck spunand ca asistenta *erga omnes* acordata Romaniei il pune in conflict cu Ungaria, cu care „are o alianta” si ca urmeaza ca chestiunea sa fie rezolvata”.

In acest context, la 6 aprilie 1939, Grigore Gafencu comunica, printr-o telegrama, ambasadelor romane din Londra si Paris: „Socotim ca orice echivoc sau orice rezerva cu privire la asistenta pe care Anglia se gandeste sa o ofere statelor rasilite contribuie sa tulbure si mai mult starile pe care guvernul englez ar vrea sa le linisteasca, stabilind in acelasi timp linia pe care Marea Britanie intelege sa reziste. Experienta Cehoslovaciei a dovedit cu prisosinta ca nu se discuta si nu se slabesc de mai inainte hotarele unei tari pe care vrei sa o aperi si sa o intaresti. In ce ne priveste, am dori ca toti prietenii nostri sa stie ca intelegem prin „asistenta” un sprijin menit sa intareasca, iar nu sa slabeasca pozitiiile pe care suntem hotarati sa le aparam cu intransigenta”.

Trupele italiene au ocupat Albania in 7 aprilie 1939 iar in 14 aprilie a fost inglobata in statul italian sub forma unei uniuni personale. Datorita acestui nou act de agresiune impotriva unui stat independent s-a accelerat concretizarea demersurilor cu privire la acordarea garantiilor anlo-franceze Romaniei.

Secretarul de stat Alexander Cadogan a comunicat dispozitia oficiala a guvernului britanic, la 10 aprilie, printr-o scrisoare interpretativa, precizand ca notiunea de independenta

acoperea interesul teritorial iar garantia ce urmeaza a fi data Romaniei avea sa sprijine Romania „impotriva oricarei agresiuni sau oricarei amenintari de agresiune, atat impotriva independentei, cat si impotriva integritatii noastre teritoriale”.

La 11 aprilie, ministrul roman de Afacerilor Straine, Grigore Gafencu, in cadrul audientelor acordate ambasadorului francez, Adrien Thierry si ministrului britanic, Sir Reginald Hoare, s-a pronuntat impotriva acordarii asistentei conditionata, pentru Romania, de extinderea *erga omnes* a alianței romano-polone, pledand pentru declaratii unilaterale din partea celor doua puteri, conditionata fiind numai de hotararea Romaniei de a-si apara independenta si hotarele: „Ceea ce intereseaza azi nu e sa ajunga la un sistem de asistenta simetric, ci sa se stabileasca legaturi care sa asigure in caz de razboi o actiune comuna. Nu e nevoie ca legaturile dintre Occident si Polonia si cele dintre Occident si Romania sa fie identice. E nevoie insa ca declaratiile de asistenta sa fie facute la timp si sa nu dezvaluie negocieri prelungite si sovaieli care pot compromite tot efectul actiunii comune. Odata aceasta declaratie de asistenta in favoarea Romaniei cunoscuta, e timp indeajuns ca Romania si Polonia sa ajunga a se intelege intre ele”.

Dincolo de formulele diplomatice, Romania se afla intr-o situatie complexa: 1) avea un tratat de alianta cu Polonia, tara care dorea sa mentina relatii cat mai bune cu Germania; 2) urmarea sa obtina garantii reale de securitate din partea Frantei si Marii Britanii, dar fara a trezi noi suspiciuni din partea Reich-ului; 3) dorea sa lase impresia ca la aceste garantii puteau sa sdere si alte state, in primul rand Germania, chiar daca aceasta ar fi refuzat in mod categoric; 4) solicita ca garantiile sa apara ca o initiativaexterioara Romaniei, de care guvernul de la Bucuresti lua act, ca si cum ar fi fost implicat in negocierile pentru obtinerea acestora.

La 13 aprilie, garantiile au fost acordate sub forma unor declaratii publice. Primul ministru al Marii Brittanii, Neville Chamberlain, in Camera Comunelor, si primul ministru francez, Edouard Daladier, in palatul Bourbon, au declarat ca, deoarece „acorda cea mai mare importanta prevenirii oricarei modificari impuse prin forta sau prin amenintarea fortei *statu-quo*-ului in Mediterana si Peninsula Balcanica”, in consecinta au dat „Romaniei si Greciei, asigurarea speciala ca, in cazul in care va fi intreprinsa o actiune care ar ameninta vading independenta Romaniei sau a Greciei, si la care guvernul roman sau guvernul grec vor considera ca est in interesul sau vital de a rezista cu fortele sale nationale”, aveau sa se socoteasca angajate „de a-i acorda imediat intreaga asistenta ce-i va sta in puterea sa”.

Declaratia oficiala a presedintelui Consiliului de Ministri, Armand Calinescu, din 14 aprilie 1939, sublinia ca Romania urmarea „cu interes si simpatie, orice actiune menita sa intareasca pacea”. Aratand, inca o data, dorinta de buna intelegere cu alte state, de pace a Romaniei, primul-ministru afirma: „Declaratiile prin care, in mod spontan si in termeni prietenesti care ne-au miscat, Franta si Anglia sprijina pasnicele noastre straduinti, sunt o contributie pretioasa la opera de consolidare a pacii generale. Asemenea manifestatii, din orice parte ar veni, statornicesc o atmosfera de incredere si de buna intelegere de care toate popoarele au atata nevoie”.

Idei similare exprima Grigore Gafencu in declaratii de presa, in care mentiona: „Fidela politicii sale, Romania primeste declaratia franco-britanica de garantie ca pe o contributie pretioasa la opera de consolidare a pacii generale. Daca maine o alta putere sau alte puteri ne-ar garanta in acelasi spirit pacific independenta si frontierele, Romania ar accepta un asemenea gest prietenesc cu aceeasi satisfactie si cu aceeasi bunavointa”.

Comentand garantiile franco-engeleze, Constantin-Titel Petrescu releva ca marile state democratice si-au dat seama ca, daca lasau tarile mici sa se apere singure, prin mijloacele lor, ele puteau cadea, una dupa alta, sub jugul marilor puteri militare si agresive. „Obligatiile luate de Anglia si Franta - interpreta liderul social-democrat - ne dau speranta reintoarcerii la politica de securitate colectiva, deschisa tuturor statelor care nu au alta dorinta mai vie decat: pacea; pacea de care atarna rodnic a propasire a tuturor popoarelor”.

Garantiile occidentale acordate Romaniei si Poloniei au reprezentat instrumente diplomatice cu reala semnificatie morala; ele n-au fost insa insotite de actiuni concrete, in primul rand militare, pentru a le asigura si o eficienta practica. In acest sens, Winston Churchill considera ca: „niciuna din aceste asigurari nu avea nicio valoare militara decat in cadrul general al unei intelegeri cu Rusia”, iar Lord Halifax preciza: „Se poate spune cu siguranta ca nici guvernul polon, nici guvernul roman nu si-au facut nicio iluzie in privinta masurilor concrete de ajutorare la care ele se puteau astepta de la Marea Britanie in cazul cand Hitler ar vrea razboi”.

Hitler acuza Anglia si Franta ca dadusera garantii Poloniei si Romaniei si ca negociau cu Rusia pentru a obtine sprijinul sau in caz de agresione, adica de a incercui Germania. In realitate, cele doua guverne, dandu-si seama, dupa evenimente anterioare, se temeau de a vedea Polonia si Romania constranse de amenintarea de a accepta nu tratative, ci un ultimatum german. In conceptia diplomatiei

Londrei si Parisului, garantiile vizau indeosebi Germania, pe cand, din punctul de vedere al diplomatiei Bucurestilor, ele se refereau la toti vecinii Romaniei. La 19 aprilie 1939, Hitler i-a spus lui Gafencu, aflat in vizita la Berlin, ca relatiile romano-germane sunt deja asigurate prin interesele economice reciproce; referindu-se la „ideea fixa a englezilor cu garantiile lor”, fűhrerul-cancelar arata ca: „pentru Romania, Germania nu poate fi considerata drept un dusman” si a lasat sa se inteleaga ca ar fi bine ca garantiile occidentale sa pastreze pana la capat caracterul lor spontan si unilateral si sa fie ferite de orice inraurire ruseasca”.

Romania in preajma celui de-al doilea razboi mondial, in virtutea acestei politici, sublinia Grigore Gafencu, „am refuzat orice angajamente bilaterale pentru a nu apleca cumpana in alta parte si a ramane expusi pe frontul german. Am acceptat insa garantia unilaterala. Franta si Anglia isi afirmau prezenta la Rasarit. Echilibrul pe care-l cautam si de care aveam nevoie era stabilit. Potrivit politicii noastre de echilibru, ne-am ferit sa ne legam fie cu Germania contra Rusiei, fie cu Rusia impotriva Germaniei”.

Bibliografie:

Stefan Lache, *Romania in relatiile internationale 1936-2006*, Editura Fundatiei Romania de Maine, Bucuresti, 2007.

Istoria Romanilor vol. VIII, Romania Intregita (1918-1940), Editura Enciclopedica, Bucuresti, 2003.

Alesandru Dutu, *Romania in istoria secolului XX*, Editura Fundatiei Romania de Maine, Bucuresti, 2007.

Georgiana Margareta Scurtu, *Aprilie 1939. Garantiile anglo-franceze acordate Romaniei*, in *Studii si Materiale de Istorie Contemporana, serie noua, vol. I*, 2002.

Viorica Moisuc, *Diplomatia Romaniei si problema apararii suveranitatii si independentei nationale in perioada septembrie 1938-mai 1940*, Editura Academiei, 1971.

Apud Livia Dandara, *Romania in viltizarea anului 1939*, Editura Stiintifica si Enciclopedica, Bucuresti, 1985.